

УДК 007 : 304 : 070

ІДЕОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС КВАЗІКОМУНІКАЦІЇ

ПАВЛЮК Ігор,

д-р наук із соц. комунік., проф.,

Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, вул. Михайла Грушевського, 4, Київ-1, 01001, Україна, e-mail: admin@ilnan.gov.ua.

Мета статті – дати аналіз архетипних моделей квазікомунікації у художньо-документальних текстах через ідеологічні матриці (брехня-захист, брехня-страх, брехня-агресія, іронія, гіпноз, медитація, брехня-ритуал) соціальних та біологічних систем, креативних індивідів, розрізнено і оприявлено закодовані в образи поняття гри та битви у людському суспільстві, рослинному й тваринному світах на індивідуальних та глобальних рівнях. Головний підсумок дослідження – запропонувати методи розпізнавання квазікомунікації. Найбільша суперечність і найбільший парадокс, які найчастіше перетворюють «чесну» комунікацію на квазі-комунікацію, є те, що комунікація індивідуально-національна за формою та масово-інтернаціональна, глобальна за змістом.

Ключові слова: квазікомунікація, ідеологія, архетип, брехня, гра, битва, детектор брехні, текст.

THE IDEOLOGICAL DISCOURSE OF QUASI-COMMUNICATION

The purpose of this article is to analyze the archetypal models of quasi-confrontation in artistic and documentary texts through ideological matrices (lie-defense, lie-fear, lie-aggression, irony, hypnosis, meditation, lie-ritual) of social and biological systems, creative individuals, the concept of game and battle in human society, flora and fauna on the individual and global levels encoded in images is shown. The main result of the study – an attempt to offer methods for recognition quasi-communication. The biggest contradiction and the biggest paradox that most often turn «honest» communication into quasi-communication is that communication is individually-national in form and mass-international, global in content.

Key words: quasi-communication, ideology, archetype, lie, game, battle, lie detector, text.

Вступ. Основне питання філософії стосується співвідношення духовних і матеріальних субстанцій буття. Номінація тих чи інших суспільних формацій, епох, психологічних та літературно-мистецьких напрямів детермінована главенством духовного над матеріальним чи матеріального над духовним у тій чи іншій часово-просторовій системі координат.

Як матеріальні, так і духовні цінності мають свою археологію і їх випробовують, ними «граються» час-і-простір у своєму макро-мікро безмежжі, трансформуючи, деформуючи, анулюючи, або ж розвиваючи.

Поржавілий меч, пожовтіла книга, нерозшифровані тайнописи доісторичних чи загублених в історії племен і народів, неправильно потрактоване те чи інше слово зі «Слова о полку Ігоревім» разом із легендністю його авторства, різночитання літописів, неадекватність перекладу оригіналові, відмінності між мовою Шекспіра та сучасною англійською, соціальний, політичний та природно-космічний дальтонізм, зсув – усе це «археологія знання» (Фуко), або квазікомунікація духу, природа якої іноді ірраціональна, як, наприклад, гіпноз, сугестія, а іноді доступна аналізу та синтезові, систематизації, типологізації, тобто науковому вивченню-прогнозуванню, оформленню хаосу, іноді базованому на елементарних правилах граматики: «Казнить – нельзя – помиловать».

І якщо біти (одиниці виміру) низькопробної (алгебраїчної) інформації деформуються часом на рівні лінгвістичному, то бітами високохудожньої (красивої, містичної) реальності часто ідеологічно маніпулюють в межах того чи іншого часу-і простору («те, що було трагедією, із часом стає фарсом і – навпаки»).

«Найживучіші» в соціальному полі духовної матерії мистецькі шедеври, містерії, в основі яких – гармонія, що не розчленовується алгеброю, коди, образи, міфи, які мають ірраціональну, гіпнотичну, «ненаукову» природу. Ними можуть ставати «слова і речі» (Фуко), цифри і т.п. Назвемо їх *шифрами соціального* (Адорно). Виникаючи у певних соціальних умовах, одні з них існують день, інші рік, ще інші тисячі років. Бувають логічними, алогічними. До того ж одні не виходять за межі текстової реальності, інші – економічної, духовної, деякі стають міфологічно-релігійними, астрономічними символами (хрест, п'ятикутна, шестикутна зірка, свастика і т.п.), що пов'язані з расовими, класовими, клановими та натуральними теоріями-практиками.

Розглядаючи культуру яко явище національно детерміноване, шлях того чи іншого духовного шифру можна прослідковувати лише у зв'язку з історією тієї чи іншої нації, а враховуючи кінетичні та потенційні «переселення народів», – у зв'язку із загальною історією людства, як і шифри цивілізації (за Ясперсом), – поза контекстом «археології знання», хоча в полі зору археології у традиційному її розумінні.

Часова і просторова заангажованість комунікації інкрустується у її часово-просторову, а то й часовопросторову заангажованість і, врешті, – у технічну (мас-медіа) – за основними законами філософських взаємозалежностей духовного та матеріального, діалектичного переходу кількості інформації в якість через посередництво *культури духу* (універсального визначення немає), процесами перфектної трансформації історії в цивілізацію – і навпаки.

Порушувати проблему квазікомунікації (спотвореної інформації), на наш погляд, доцільно у трьох основних глобальних аспектах – 1) квазікомунікація у просторі; 2) квазікомунікація у часі; 3) квазікомунікація у часі-і-просторі – залучаючи до апарату дослідження апріорі логічні, текстуальні компоненти, формули, фігури, що вимагають розшифрування: «масова квазікомунікація», «квазікомунікація маси (мас)», «квазікомунікація «Я-Я, Ми-Ми, Ми-Я, Я-Ми», «квазікомунікація випадку» (навмисна і ненавмисна), «квазікомунікація фатуму», «технічна квазікомунікація», «гіпнотична квазікомунікація», «квазікомунікація природна і неприродна», «образно-метафорична, знакова квазікомунікація», «квазі-збудник», «квазі-вірус»...

Ці та інші терміни-шифри допомагають довести або спростувати теоретичну, але соціально заангажовану, парадигму: «квазікомунікація духу – це природний, закономірний шлях розвитку духу через парадокси та алогізми, заперечення заперечень, єдності й боротьби протилежностей: від біосфери до ноосфери, від досконалості атома – до всесвітнього універсуму, єдності і – далі, або ж до знищення чи самознищення того чи іншого простору в тому чи іншому часі. Чи можливо запропонувати суспільству життєво допустиму кількість брехні, «гри зі смертю» для збалансованості, детермінувати якісну кількість ретрансльованої брехні?

А звідси – «оскільки культура є царством символічних форм, а символічна форма – умовний образ (scheinbild), то сама культура є царством умовностей. Хоча, суттєво, не було конфлікту між «культурою» і «життям», був конфлікт між культурою і філософією культури» [1, с. 333].

Цікаво розглянути ці каузальні зв'язки як у середині культури, так і поза її межами, взаємопереходи на рівнях: історія – цивілізація – всередині культури, а також «культура-природа» – зовні.

Керуючись метафізичним принципом «усе врешті-решт політика» (Дельоз), розглядатимемо проблему у трьох основних типах суспільних формацій: авторитарних, перехідних та наближених до правових, оперуючи ортодоксальними та авторськими

термінами: метафора, легенда, гра, знак, код, символ, міф, психологія творчості, інверсія, дидактика, «мисливець» – «жертва» (агресія – страх) в контексті передавач-реципієнт, аналогій із «брехнею» у тваринному та рослинному світі.

В авторитарних системах основним джерелом квазікомунікації є політична влада (або ж церковно-ідеологічна), в перехідних – боротьба політичної, духовної, економічної влад між собою і самовсередині. У наближених до правових – квазікомунікативні тенденції сфокусовані на проблемах «життєвого потягу» індивіда, патогенних явищах, збалансовані або перманентно прагнуть до балансу «на межі».

Ідеології політики протистоять мистецтво і церква, як російському комунізмові – американський бізнес. Хоча існують протиріччя усередині культури, культур, індивіда, боротьба єдностей... все наближається до свого початку, крайність переходить у свою протилежність.

Колись люди боялися називати ім'я ведмедя у лісі, ім'я фараона – табу, захищалися від невідомого амулетами, фетишами. Пізніше церковні ідеологи продавали людям індульгенції, уламки хреста, на якому нібито був розп'ятий Христос... Розвінчані поганські боги різних народів стають казковими, літературно-шаржовими персонажами (антична література), дальтоніки не передають правди про колір, глухі – про звуки, мураха не бачить об'єктів, що знаходяться від неї на відстані більшій за десять сантиметрів... лікарі «із благими намірами» (шлях до пекла?) кажуть неправду родичам смертельно хворої людини чи їй самій (брехня шкідлива і брехня корисна), поетично-ідеологічна брехня князя Ігоря зі «Слова...»: «Браття і дружино! Лучше ж би потятим бути, аніж полоненим бути». Дружина справді гине. Князь здається в полон і зовсім незле там себе почуває... доки Овлур не свиснув, напевно, підкуплений ним. Не вірили люди Ною, якому Творець повідомив про всесвітній потоп. Обдурений Котом і Лисицею Буратіно...

Коли зникає страх, його місце у житті посідає гра.

Гра, а отже, обман – театр, який – «життя, і всі в ньому актори» (за Шекспіром). І – «тми низьких істин мені дорожчий обман, що нас возносить» (Пушкін), «життя – обман із чарівливою печаллю» (Єсенін). Сократ п'янів «не від вина, а від брехні»... Гіпнотична квазікомунікація усіх пірамідальних суспільств, опіумність релігії для народу (Маркс), фізичні (матеріальні) та духовні наркотичні засоби, які вживають живі істоти для самообману, афектація стану афекту: тютюн, конопля, випари ацетону, алкоголь... музика, поезія... ритміка.

Обманюють годинники, які припізняються, ваги, карти. Людина обманює тварин, тварини – людей; на полум'я свічки інстинктивно летить метелик. Обман інтонацією, жестом. Брехня «органічна й технічна», «грайлива», казкова, розрахункова у світі взаємопереплетених знаків – кодів-символів-міфів: глобальних-індивідуальних, високих-низьких, макро-мікро (Гітлер черпав натхнення із музики великих композиторів). Хоча заповідь «не брешти» зафіксована у святих книгах усіх світових релігій... Однак на цю тему складено безліч афоризмів («з брехнею світ пройде, а назад не вернешся»), хоча вже місячна дитина лукавить... «Найбрехливішого» актора, якому (перифразовуючи Станіславського) вірять, названо геніальним.

Якщо уявити ідеальну комунікацію на рівні «роздутої» в макро мікрочастинки алмазу (скажімо, молекули), то й тоді передбачається квазі-, адже зовні знайдеться ще одна субстанція, яка фізичним доторком чи гіпнотичним впливом порушить «ідіотську досконалість» сусіда, а разом – і свою, адже навіть кораблі, які розбиваються об скелі, залишають на них шрами.

На рівні культури батьком усіх брехунів називають Геродота, на рівні природи... можливо, варто назвати клітину? Сперматозоїда? Павука «чорну вдову», яка з'їдає свого коханця після того, як він запліднює її? Квітку, що принаджує запахом і кольором комах – і розчиняє у собі.

Квазікомунікація пульсує разом із усією об'єктивною та суб'єктивною реальностями (колись мистецтво було з'єднане з релігією), з людським і звіриним серцями, із струмками соку в траві.

Отож, *ab ovo*.

Обманюють – щоби отримати правду, затративши меншу кількість (і якість) енергії. Щоби наїстися (зародок більшості істот починається зі шлунка), а потім полюбити (реалізувати закон перманентності буття, зважаючи на взаємоперехідність одних його форм в інші без втрати жодного атома). Звідси – квазікомунікація нижчих інстинктів і квазікомунікація вищих сфер (гра). Кількісні аспекти справді справа техніки: розвиток засобів діагностики квазікомунікації (детектори брехні, наприклад). Так чи інакше брехня «пов'язана із «життєвим потягом» (Тойнбі): поза життям брехні – нема. І якщо справа технарів – досконалі ретранслятори інформації, то завдання гуманітаріїв – досконала (правдива) інформація та психологічно чесні передавачі та реципієнти. Так досягається адекватність, а, отже, відносна істина, «перед якою всі рівні» (Камю).

«Безмежна комунікація» (Ясперс) майбутнього (інтернет, мобільний зв'язок тощо) однозначно передбачає її чистоту, а значить шляхетну правдивість, що парадоксально може виявитись найбільшою брехнею, або брехнею, заданою наперед – казкою. Хоча це ще потрібно довести.

Будучи задано точними (правдивими) у принципі, «останні технічні досягнення людства» – комп'ютери (як посередники між людьми) врешті-решт виступають одним із найбільших обманів, бо претендують на глобальну брехню – аж до заміни людини яко виду сапієнс. Що глобальніша, універсальніша комунікація, то вразливіша вона щодо загрози перетворення у квазі: існують же комп'ютерні віруси, проблеми із нулями 2000 року тощо.

Отож, для дослідження напрошується кілька універсальних технологій, в основі яких і лежить ота філософсько-метафорична дуга: «духовне-матеріальне»: «голод і любов» (Шіллер). Звідси й обман: в ім'я голоду або ж любові, ритуальний (гра) та практичний обман: Я – Ми, Ми – Я, Я – Я, Ми – Ми, Я і Воно (майже за Фрейдом), Воно – Я.

Спробуємо систематизувати, узагальнити види брехні, спрогнозувати способи захисту від брехні (не брехнею) на макро- та мікрорівнях.

Чи існують духовні, політичні, економічні, інформаційні способи контролю над квазікомунікацією, межі брехні? Чи можлива глобальна інтеграція на основі екологічно чистої (точної), адекватної передачі енергії? Адже брехня – це перш за все – потреба (чи бажання) отримати більше, ніж вкласти, неадекватність обміну енергіями.

Важливим у дослідженні є використання досвіду наукових розробок, пов'язаних із проблемами, природою несправжньої, спотвореної комунікації як вітчизняних, так і зарубіжних філософів, психологів, істориків, культурологів, фізиків, зоологів, математиків, соціологів, серед яких варто назвати перекладені російською чи українською мовами З. Фрейда [2], Ж. Марітена [3], А. Камю [4], Б. Рассела [5], М. П. Фуко [6], Грамші [7], А. Тойнбі [8], К. Ясперса [9], окремі досліді з лабораторій Г. Маркузе, Р. Барта, К. Манхейма, Е. Дюркгейма, Ж.-П. Сартра, Е. Юнгера, В.-А. Адорно, К. Апеля, М. Бланшо, Д. Бонхюффера.

Чимало праць зарубіжних дослідників (не перекладених російською чи українською) присвячено природі правди [10], брехні [11], фікції [12] (список літератури складений автором у New York Public Library).

До мудрих теоретичних книг, які неможливо обминути, досліджуючи ідеологію квазікомунікації, однозначно належать також: «Практическая природа истины» Б.Липського, «Третя сторожа. Література. Мистецтво. Ідеології» Ю. Шереха, «Греческая цивилизация» А. Боннара, «Золотая ветвь. Исследование религии и магии» Дж. Фрезера, «Поневолений розум» Ч. Мілоша, «Цікава зоологія: науково-художня

книга» В. Сабунаєва, «Алхимия слова» Я. Парандовського, «Страсть к диалектике: Литературные размышления философа» О. Лосева, «Основы искусства речи» П. Сопера.

У вказаних і невказаних текстах так чи інакше присутні формули з додатками: правда і віра, фікція перед фактом, правда і життя, міф і правда, свобода і біблійна правда, символ і правда, правдива гра, брехлива правда і правдива брехня, мистецтво фікції, базові принципи фіктивного письма, різні види брехні: «як закони фізики брешуть», «як брешуть карти», «свобода брехати: дебати про демократію», «Основна теорія брехливих алгебр», «золота брехня», «велика біла брехня: рабство, емансипація», «велике табу в американській літературі» (New York: St. Martin's Press, 1988. – 226 p.).

Отож, квазікомунікаційне глобальне поле із завжди маргінальною діагностикою та прогностикою брехні свіжонеоране. Спробуємо зробити це бодай фрагментарно.

Методи дослідження. Це дослідження доцільно проводити за методологічним планом, що не оминає філософські, психологічні, історико-типологічні, технологічні аспекти брехні, її симптоматичність, соціальність, соціальну заангажованість.

Основні методи дослідження, використані у цій статті: феноменологічний (неупереджений опис), компаративний (порівняння квазікомунікаційних моделей поведінки у тваринно-рослинному світі та людському суспільстві та текстового виразу у різних часовопросторових координатах), психоаналітичний (зондування архетипів), герменевтичний (проникнення у смисли текстів), семіотичний (дешифровка знаків), ігровий (розкриття механізмів розвитку феномену), деконструктивістський (пошук маргінальних значень у текстах та смислах свідомості).

Результати й обговорення. Ідеологія (грецькою – *idea*: первообраз, ідеал, ставлення автора до предметів, явищ, які він зображає, не-гола інформаційність) брехні – це очевидна історія утопій (від грецького *ou* – заперечення, *topos* – місце, тобто – «місце, якого ніде нема»). Деякі теорії утопій перевірилися практикою, як-от нацизм, комунізм, інші залишилися казками на теоретичному полі вселюдського досвіду.

XX століття, мабуть, є знаковим у сенсі тупикового випробування суспільних психологічних теорій на практиці: Друга світова війна – приклад цього.

Утопії, очевидно, створюються одночасно і з відчаю, і з надії. Вони і є тими моделями стабільності, які народжені в атмосфері протиріч [14, с. 174].

Багато хто знаходить втілення цих моделей стабільності у природі, де вони, як і загалом природна досконалість, дані першопочатково. Лише людина порушує їх (цю правду) своєю брехнею, прагнучи створити свою правду. С. Вітман пише, що якби міг вибирати, в якому вигляді жити знову, то, напевно, хотів би бути мурахою: «Бачите, ці маленькі комахи живуть в умовах досконалої політичної організації <...>. Субординація, дисципліна і порядок <...>. Вони щасливі своєю працею» [15, с. 153–154.].

Людське ж суспільство експериментує, іноді здогадуючись, що, можливо, це і є його місією, адже й Томас Мор, в «Утопії» якого знаходимо дзеркальне відображення тогочасної реальності, перевернуте відображення анархії та занепаду, бачив тріщину у своїй концепції, пляму на ідеальній картині. Пригадаймо його зворушливе зізнання щодо спокуси спраги влади у листі до Еразма Роттердамського: «Ти собі не можеш і уявити, як я тепер радію, який я гордий, як я піднявся і мені до такого ступеня весь час уявляється, що мої утопійці назначили мене беззмінним правителем, що вже тепер я бачу себе в їх почесній діадемі з пшениці, у францисканській рясі <...>» (More Th. Letters. Ed. Rogers, 1961, p.161)» [16, с. 137].

Будучи, здавалось би, братом утопії, міф їй протистоїть як будь-яка теорія, що з'єднує факти соціальної теорії в єдине ціле для практичної оцінки сучасного, протистоїть показу моделі нової поведінки», – розмірковує Адріано Тілгер, якому ми зобов'язані продуманим і точним дослідженням відмінностей між утопією та міфом [14, с. 99].

Переживання містика (і міф, і утопія містичні...) має лише духовний характер, а якщо в його символах і проступають сліди чуттєвого досвіду, то лише тому, що чуттєве сприйняття повсякденності є найпридатнішою аналогією для розуміння того безпосереднього зв'язку з об'єктом, який сягає сфер, що лежать або вище, або нижче інтелектуального осягнення.

Саме тут (вище й нижче інтелектуального осягнення) ми і «вловлюємо» брехню як соціально-природне явище, як пародійний антижанр.

У «Практичному словнику синонімів української мови» (К., 1993), «Словнику синонімів української мови» С. Караванського (К., 1993) читаємо:

Брехун – плиткар, дезінформатор, наклепник, скоробреха, стобреха, підбрехач (підтакувач), брехач, брехуняка, брехачка.

Брехня – неправда, кривда, вигадка, наклеп, лжа, олжа, інсинуація, дезінформація, гавкіт, гавкання, поговір, облуда, брехні.

Правда (істина) – труїзм, реальність, справедливість, чесність, правота, справді, щоправда.

Правдивий – істинний, вірогідний, чесний, справедливий, правдолюбий, справжній, правильний.

Праведний – безгрішний, непогрішний, святий, преподобний, чесний, справедливий, правильний, лицарський, шляхетний, цнотливий.

Правий – не лівий. Реакційний, консервативний, невинний, безневинний, безвинний, справедливий, правильний.

Правило – припис, норма, рекомендація, принцип, закон, звичай, заведення.

Симетричний, пропорційний...

Точити (справляти) брехні (побрехеньки) – вести пусті, беззмістовні розмови, марнуючи час, точити яси, правити теревені, плескати язиком.

Серед назв книг про правду: «Правда о библейских заповедях», «Правда о ГУ-ЛАГе: Свидетельствуют очевидцы», «Правда о политике западных держав в германском вопросе», «Правда о правах человека», «Правда о «правах» человека на Западе», «Правда о религии», «Правда о сектантах», «Правда об Афганистане. Документы. Факты. Свидетельства», «Правда про унію», «Правда против демагогии и лжи: Агрессивная сущность империализма, его идеологические диверсии. «Правда против домыслов: Критика буржуазной фальсификации истории советского общества: «Правда, ставшая легендой», «Правда та кривда. Українська народна казка [Для дошкільного віку]: «Правда – хорошо, а счастье лучше. Материалы и исследования».

У книзі «Українські народні прислів'я, приказки, загадки скоромовки» (К., 1985) про Брехню і Правду читаємо:

– *Правда – як олія, скрізь наверх спливає.*

– *Брехень багато, а правда одна.*

– *Не на брехні світ стоїть.*

– *Пес бреше на сонце, а сонце світить у віконце!*

– *Правда в постолах, а кривда в чоботях.*

– *Де сила панує, там правда мовчить.*

– *Хто бреше, тому легше, а хто правдує, той бідує.*

– *Не той друг, хто медом маже, а той, хто правду каже.*

– *Коли золото випливає, правда потонає.*

– *Що правда, то не гріх.*

– *Кривда виграє чоботи, Правда – світ...*

Отож, Правда – не Гра... Гра (театр, домовлена брехня) – життя (за Шекспіром). Тут знову ж таки пригадується парадоксальна модель Брехні-Правди – гладіаторський бій, де одночасно маємо Гру і Битву: для гладіатора – Битву-Гру, для глядача – лише Гру, для організаторів гладіаторських поєдинків – ?..

Хоча знову ж таки, якщо бачити життя яко кипіння атомів або взаємоперехідні рухи енергій, то Брехні немає, доки є баланс, динамічна рівновага у світі-системі. Коли ж вона втрачається (енергії «втікають» в інші, можливо, магнітно-вакуумні, молодші, сильніші системи), тоді переможену Систему називають брехливою. До того ж за всіма правилами соціальної психології «переможців не судять».

А от письменників із погляду брехні-правди варто судити за тими законами, які вони самі над собою визнають: реаліста – реалістично, символіста – символічно, натураліста – натурально, імажиніста – образно... бо «всюди у світі у наш час утворилася величезна дистанція між словами, дійсністю і ділами. Лише література і в першу чергу поезія сприяє відродженню змісту слів, збереженню мови, її значень» (Лит. газета. – 1990. – 24 жовт.).

Лауреат Нобелівської премії Гюнтер Грасс, вважаючи себе «життєрадісним песимістом», у статті «Побудьмо скептиками» (Лит. газета. – 1991. – 20 лют.) каже, що «література виникає із втрат», – що «національний егоїзм та економічні інтереси будуть і надалі задавати тон», а самі письменники, як, наприклад, Данте, який вже «не поет і людина» ставатимуть символами, що «викликають певні асоціації. Вже наче можна й не читати їх» [17].

«Культура також, як і зерно в Євангелії, мусить померти, щоби воскреснути», – писав у своєму щоденнику Андре Жид [18]. А Габріель Гарсія Маркес вважав, що «проблема літератури не у правдивості описів реального життя, а в правдивості його художнього переломлення» (Лит. газета. – 1989. – 6 груд.), тут же зазначаючи, що США завжди потребують якихось «дияволів», першим із яких був комунізм, потім став наркобізнес. Тобто «все врешті-решт політика» (за Дельозом), все врешті-решт ідеологія. І «щоби зберегти незалежність, читець мусить протистояти всякому натискові – влади, ідеології, методу... Він може симпатизувати тому чи іншому, але не можна втрачати незалежність, за комп'ютерами забувати про стебло трави» [19].

Ернесто Сабато спасіння людей бачить у поверненні до початкової єдності логічної і магічної свідомості [20].

Камю і Сартр вказують на фальш у спілкуванні індивідів у будь-яких формах – від релігійних, дружніх, любовних, вказуючи (Камю) на єдність тих же індивідів у бунті-екстазі проти «абсурдного світу», проти кінечності, смертності, недоскональності, беззмістовності людського існування, наголошуючи на тому, що й екстаз – це розруха, відчай абсурдної людини.

Марсель же вважає предметне буття єдиною можливою сферою спілкування між людьми, де Буття не Воно, а Ти, оскільки повне Буття – трансценденція, а ставлення людини до нього (Буття) це і є стосунки її з іншими людьми перед лицем Бога, про-ривом до якого є любов, «таїнство».

Філософія, мистецтво, релігія, загалом творчість (красива брехня) об'єднують людей, несучи разом із цим трагічний надлом, адже об'єктивний світ так чи інакше втручається в екзистенційну комунікацію й руйнується через кінечність екзистенції (особистості) (за Ясперсом), незахищеність любові. З'являється релігійне вчення про кінець світу (і Брехні, і Правди) – есхатологія, який вгадується інтуїтивно латентними нігілістами, адже виходить за межі розпізнання Добра і Зла, Правди й Брехні, а отже недоступний для людського пізнання.

Єдність і протистояння красивої Брехні – мистецтва та красивої Брехні – ідеології – безсумнівна.

Пісні поетів у всі часи оголювали «кривду великих ідей».

«Вертеп» в Україні, головним героєм-конфліктером з епохою в якому є Христос, завжди відбивав тогочасне політичне життя.

В 70–80 роки XIX ст. марксизмом захоплювалися майже всі інтелектуали Європи. А М. С. Хрущов розбивав виставки абстракціоністів... Люди прагнуть «убивати» свої міфи-ідеології, щоби ці міфи не вбили їх.

Серед цікавих парадоксальних, іноді безадресно-безпідписних думок, пов’язаних із ідеологією Брехні, «виловлених» нами на різних часопросторах, хотілося би зафіксувати тут наступні: *Демократія – це не вибір кращих, а вибір собі подібних; Капіталізм – це не ідеологія, це бізнес; «Жоден митець не терпить дійсності; творчість – це тяга до єдності і в цей же час до заперечення світу» (Ніцше); «Я до глибини душі ненавиджу людину, яка говорить красиво і солодко, а на серці за-тайла огидну брехню та обман» (Гомер); Іноді ешафоти сприймаються як жертвовники релігії та несправедливості; Всі перевороти (революції) Нового часу призводили до зміцнення держави: 1789 рік накликає Наполеона, 1848 – Наполеона III, 1917 – Сталіна, італійські рухи 20 рр. XX ст. – Муссоліні, Веймарська республіка – Гітлера; Не ми володіємо істиною, а вона нами. «Безнаціональної культури нема. Безнаціональна лише цивілізація» (Шпенглер); Влада утопії – це влада символу над людським життям; Письменники безсилі перед демонізмом політичної влади; Техніка стає метафізикою та етикою; З’явилися феномени «репресивної культури» та тойнівського «культурологічного плюралізму»; Генетичне розходження іде синхронно із мовним; Сучасні психодуховні орієнтації – еквівалент релігійних систем минулого (!) Боротися з ідеологією ефективно лише її методами; Чимало гуманітаріїв не знаходять протиріч між християнством та комунізмом; Світова історія – велика поетеса; Ксенофон: «Коли б коні вміли говорити або малювати, то вони свою рябу подобу на Бога відразу б одягнули»; Читач тепер байдужий і до літератури поставангарду, тому що боротися із хаосом з допомогою спеціально створеного хаосу, з жахливою дисгармонією з допомогою несамовитих дисонансів – боляче; «Одягни і лавровий вінок, і маску рідкісного хама» (Діоген); Людині потрібен Дух і Дім; Людство прийшло до останньої фази своєї трагедії – наукової; «Література воскресне лише тоді, коли займатися нею буде не вигідно» (Пришвін); Аристократи духу довго не живуть; Орда духу... монголи не зачіпали наших церков, а Петро I – зачепив...; З приходом свободи люди менше читають; Там, де справжній Бог убитий, Слово стає Богом-самозванцем; Істина і справедливість сильніші за їх протилежності» (Арістотель); Лінкольн: «Не вдається весь час обманювати народ»; «Брехня допустима, якщо ви розвінчуєте комуністів» (Геббельс).*

Вульгарна соціологізація «високих ідей» перетворювала Пушкіна в ідеолога збіднілого барства, Гоголя – у дрібнопомісного дворянина, Толстого – у предводителя середнього дворянства... Ісуса Христа – в Доброго, хоча він сам казав: «Чого звеш Мене Добрим? Ніхто не є Добрим, крім Бога самого» (Марк, 10, 18).

Зважаючи на практику неможливості теоретично обґрунтувати Буття найбільшими філософами планети Земля, Утопія шукала різні системні рівні свого втілення і, розчаровуючись у них, – виходила у відкритий Космос – в інші Системи, провокуючи їх до співпраці, готовності бути матеріалом до наступних експериментів, які, щоправда, можуть припинитися, якщо «людство знищить себе разом із «коліскою» (за Ціолковським) – планетою. Як станеться – цього не знає ніхто. Це найбільша «культурна» і «цивілізаційна» Брехня-Правда, дійшовши до яких, хочеться знову повертатися до духовно-душевного, природного першопочатку – на біологічно-фольклорному рівні: до казок «про тварин», «чарівних казок», «соціально-побутових казок» (за таким принципом, очевидно, можна «ділити» й Брехню).

«Царське та панське слово – непевне» – говорить народна мудрість. Підтверджує її і досвід богатирів. Іван – мужичий син перестає вірити і царському, і панському слову <...> В певних оповідях звірі співають, змагаються, смішно хитрують, нагадуючи дітей у грі <...> [21], а діти – богів (яких, як і репрезентовані ними релігії) поділяємо на: *культкові; пророчі; закону; любові; чистого етносу; магичні; етичні,*

майже завжди беручи політичну владу в арбітри у релігійних та літературних суперечках, баталіях, війнах, які (у свою чергу) бувають:

релігійні; національно-визвольні; загарбницькі.

Тому Правда одного рівня сприймається як Брехня на іншому рівні, не говорячи вже про неадекватність сприйняття чорно-білого в кожній окремо взятій ґрадації-системи. І це вже істина. Майже абсолютна.

Літературна критика, цензура, інквізиція, кожна з яких пов'язана з ідеологією, нав'язують суспільству свою правду, вбиваючи чийсь. Оптимально об'єктивні, здавалось би, десять заповідей все одно сприймаються, наприклад, мусульманами, як заповіді «невірних»...

Та що там говорити про різне розуміння побутових, політичних, релігійних правд, якщо рівнів «поняття життя» філософські енциклопедії подають три:

- біологічний (*Ніцше*);
- космологічний (*Бергсон*);
- культурно-історичний (*Шпенглер*),

«пропонуючи» «соціологічному пропагандисту» в інформаційному суспільстві (*Жак Еккюль*) діяти на свідомість людей не через слово, а через стиль життя, розглядаючи іноді революцію як крах ілюзій – тобто початковий відлік нової Правди, вважаючи ідеологічно незавантаженим лише абсолютне знання, а створення «засобів культури» (мови та логіки) призводить до викривлення дійсності (*Ніцше*), виникнення синхронного та діахронного буття (*Ясперс*).

Там же (у філософських енциклопедіях) читаємо про типи ментальності (яко правди): *національна; тоталітарна; європейська; африканська; бюрократична; середньовічна*; про шість основних категорій цінностей (також правд?): *істина; краса; безособова святість; моральність; щастя; особиста святість*; розглядають істину (абсолютну Правду) не як узгодженість уявлень із дійсністю, а узгодженість (збалансованість) їх між собою.

При розбалансованості гряде Бунт або Революція – як найприродніші та найсоціабельніші ідеали людини: *бунт метафізичний; бунт історичний; бунт художній*.

Тут час – свідомість простору, а простір – тіло часу (*Морган*), а стосунки «слів і речей» (за *Фуко*) вибудовують коди сприйняття, практик, пізнань, народжуючи нові ідеї та концепції.

Що ж до прикладів відносин ідей політичних та ідей художніх, то варто згадати *Калігулу*, який виношував думку про знищення творів *Гомера*, *Вергілія*, *Тіта Лівія*. Наказував спалити живцем одного поета з *Ателі* лише за один його двозначний вірш.

Щоби довести гуманітарну теорему з умовою «життя – театр, і всі в ньому актори» дорівнює: «життя – брехня, і все в ній неправда, брехня, фікція, квазі...», потрібно довести однозначність рівності: театр (гра, ритуал) – Брехня.

На перший погляд так воно і є: раціональне, досягнувши своєї крайньої межі, біфуркується (роздвоюється), стає ірраціональним – і навпаки: тобто, вища поезія – математично точною, а вища математика – поезією. Головне – фіксація цієї «мертвої точки» гармонії, досягнення чи дотримання перманентного балансу в політиці, економіці, духовній та інформаційній сферах, у природі, балансу як раціональності, якої за (*Апелем Карлом Отто*) є чотири типи: *раціональність казуального аналізу; технологічна раціональність направленої дії; герменевтична раціональність розуміння; етична раціональність*.

Достоевський, даючи дефініцію більшовицького бунту, писав про психологію російської буржуазії, якій було не тільки «стидно бути добрим, але й багатим!»

Отже, література парадоксально сприяла більшовизму.

Не вважав письменство ні розсудливою категорією, ані політичною системою *Стефан Жеромський* (див. його «Щоденник подорожей»), номінуючи його *пристрастю* – як любов, ненависть, здатність до пробачення, прагнення до опанування і спрага помсти.

Багату теоретичну літературу має не лише комунізм, але й, наприклад, фашизм, як от «Доктрина фашизму» *Муссоліні*.

Платон теоретично вчив високої штуки правління, а на практиці не впорався...

Філософ Н. Федоров сказав Л. Толстому щодо його ідеалізму та самообману: «Багато дурнів бачив у світі, але такого – вперше».

Загалом же, будь-яка ідея однозначно прагне прийти до влади через рекламу (пропаганду), як і будь-який товар.

Так звані «відкриті системи» вважають себе не ідеологізованими, позбавленими інститутів пропаганди, такими, що надають простір для творчості, хоча цей же простір «поїдає» інформація, оскільки найдосконаліша система (суспільство) функціонує за принципом живої клітини: спілкується, ізолюючись. Мембрана затримує проникнення в клітину одних речовин (назвемо їх брехливими) і полегшує надходження інших (правдивих). Безмембранна клітина гине так само, як і «занадто-мембранна», занадто захищена.

Отож, вся справа у *мембрані* (лат. membrana – шкірка) – тонкій прикордонній структурі, розміщеній на поверхні клітин <...>. Біологічна функція мембрани – транспорт продуктів обміну.

Соціальна (системна) мембрана – це такий собі детектор цієї ж соціальної (системної) Брехні, чужорідної інформації-вбивці, вірусу для складових суспільного організму.

Про такі «мембрани» йдеться у тисячах книг, серед яких і названі нами вище, і ті, що в загальному спискові літератури, і ще, наприклад: «Культура українського народу» [22], де йдеться, зокрема, про ідеологічні, культурні, духовні міфи, «Основы искусства речи» [23], «Страсть к диалектике. Литературные размышления философа» [24], «Греческая цивилизация» [25], «Читанка з історії філософії» [26], «Словарь литературоведческих терминов» [27], який розшифровує такі гасла, як «паралелізм», «хронографи», «казка», «радіо і література», «метафора», «образ» (на картині живописця древньої Греції Зевксиса вишні були такими подібними до справжніх, що до них зліталися птахи і клювали їх), «критичний реалізм», «модернізм», «зсув», «анаколур (неправильний)», «ідейність», «епігон», «порівняння», «містифікація», «міфологія», «пафос», «персоніфікація», «прототип», «псевдонім», «символ», «тавтологія», «текстологія», «фарс», «фацеції», «фольклор», «хроніки», «художня література», «естетика», «сарказм», «синонім», «порівняльно-історичний метод», «каламбур»...

Врешті, їх кількість безмежна, як і незчисленна кількість проявів того, що ми називаємо Життям-Буттям, на все в якому один з індіанських вождів радив дивитися, як на Брехню, щоб пізнати Істину і бавитися нею, як діти яблуками, сміючись.

Висновки та перспективи. Найбільша суперечність і найбільший парадокс, які найчастіше перетворюють «чесну» комунікацію на квазі-комунікацію, є те, що комунікація індивідуально-національна за формою та масово-інтернаціональна, глобальна за змістом, а ще – «передавачами духу» виступає матерія (неорганічна, органічна), яка разом із духом охоплює основні форми історично-цивілізаційного буття: духовну (мистецтво, Церква), політичну (законодавча, виконавча, судова влада), економічну (приватний та державний сектори), інформацію (мас-медіа, міжіндивідуальні комунікації, біофізичні процеси обміну та перетворення енергії). Більшість із цих означень (крім біофізичних процесів обміну матерії) входять у поняття культура, із більшою чи меншою дотичністю через свою універсальність чи маргінальність.

Ідеологія брехні (або соціабельна квазікомунікація) дискурсує в авторитарному (пірамідальному) суспільстві, у системах «рівновага-деформація» та «деформація рівновага», у системах, наближених до правових, у контексті зовнішніх впливів на Систему яко прерогатива набуття чи втрати нею динамічної рівноваги через зовнішні та внутрішні квазізбудники.

Свобода брехати найбільша в політиці, де вона подібна до виконавчого мистецтва, яке потребує взаємодії між актором і глядачем, не створюючи нічого, окрім цієї вза-

ємодії. Коли така свобода доводить себе до абсурду, стає ігом, терором – відбувається революція, яка чесно народжує нову свободу, новий міф (міт) зі своїми символами, нову брехню, яка намагається витіснити із колективного підсвідомого саму смерть (накладаючи табу на саму думку про неї), «побиваючи» її сексуальністю, що, звичайно, разом із тотальною технізацією найбільше руйнує людську спільноту. Смерть не варто обманювати, забувати, її не варто й любити. З неї (з нею) можна сміятися, не опускаючи ритуал до міщанських умовностей, бо вважати світ досконалим – є найбільшим проявом Віри, Надії, Любові, Творця.

1. Ясперс К. Истоки истории и ее цель / К. Ясперс. – М., 1978. – Вып. 1,2. – 210 + 211 с.
2. Фрейд З. Лекции по психоанализу / З. Фрейд. – М.: Наука, 1989. – 455 с.
3. Маритен Ж. Краткий очерк о существовании и существующем / Ж. Маритен // Проблемы человека в западной философии. – М., 1988. – 552 с.
4. Камю А. Бунтующий человек / А. Камю. – М.: Политиздат, 1990. – 414 с.
5. Рассел Б. Человеческое познание, его сфера и границы / Б. Рассел. – М.: Изд. иностран. лит., 1957. – 557 с.
6. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук / М. Фуко. – М.: Прогресс, 1977. – 488 с.
7. Грамши А. Формирование человека / А. Грамши. – М.: Педагогика, 1983. – 224 с.
8. Тойнби А. Постижение истории / А. Тойнби. – М.: Прогресс, 1991. – 730 с.
9. Ясперс К. Смысл и назначение истории / К. Ясперс. – М.: Политиздат, 1991. – 527 с.
10. Altizer Thomas J.J. Truth, myth, and symbol. – N. J.: Prentice-Hall, 1962. – 170 p.; Beatrice James. Essays: on the nature and immutability of truth. – Edinburgh: Printed for W.Creech, 1776. – 2 v.; Benjamin J. L. And the truth shall make us free. – New York: Carlton Press, 1964. – 67 p.; Brown Alison Leigh. Fear, truth, writing: from paper village to electronic community. – Albany: State University of New York Press, 1995. – 145 p.; Cali Francois. Architecture of truth. – London: Themes and Hudson, 1957. – 164 p.; Downar Joan. The old noise of truth. – Cornwall: Peterloo Poets, 1989. – 63 p.; Hochberg Herbert. Logic, ontology and language: essays on truth and reality. – Munchen: Philosophia Verlag, 1984. – 447 p.; Knox Howard Vincente. The evolution of truth and other essays. – London: Constable, 1930. – 180 p.; Kotze Margaretha. Truth and dreams. – London: Fortune press, 1962. – 78 p.; Leblanc Hugnes. Existence, truth, and probability. – Albany: State University of New York Press, 1982. – 466 p.; Levine Joseph M. The autonomy of history: truth and method from Erasmus to Gibbon. – Chicago: University of Chicago Press, 1999. – 249 p.; Luntley Michael. Reason, truth and self: the postmodern reconditioned. – London; New York: Routledge, 1995. – 247p.; Price Huw. Facts and the function of truth. – New York: Oxford. – 1989. – 226 p.; Smart John Semple. Shakespeare: truth and tradition. – Oxford: Clarendon, 1966. – 193 p.; Tennant Neil. Anti-realism and logic: truth as eternal. – New York: Oxford University Press, 1987. – 325p.; Vagub Aladdin Mahmud. The Liar speaks the truth: a defense of the revision theory of truth. – New York: Oxford University Press, 1993. – 153 p.; Wegier Franciszek. Kryterologia: czyli metafizyka prawdy. – Orchard Lake, 1926. – 410 p.;
11. Arbow Ethan. The lie that changed the world. – Plumtree, N.C., 1961. – 103 p.; Bourget Paul. A living lie. – New York: Fenno, 1896. – 301 p.; Cantwell Robert. Laugh and lie down. – New York: Farrar and Rinehart incorporated, 1931. – 269 p.; Eby Cecil D. Between the bullet and the lie; American volunteers in the Spanish Civil War. – New York: Holt, Rinehart and Winston, 1969. – 342 p.; Estleman Loren D. Sweet woman lie. – Boston: Houghton Mifflin Co., 1990. – 193 p.; Gerhard P. Structure of lie groups. – Paris: Dunod, 1968. – 254 p.; Leonard V.A. Academy lectures on lie detection. – Springfield: Thomas, 1957. – 90 p.; Miller Moses. Soviet «anti-Semitism», the big lie. – New York: Jewish life, 1949. – 31 p.; Moravia Alberto. The lie. – New York: Farrar, Straus and Giroux. – 1966. – 334 p.; Rendell Ruth. Some lie and some die. – London: Hutchinson, 1973. – 191 p.;
12. An anthology of fetish fiction. – New York: Four Walls Eight Windows, 1998. – 318 p.; Breytenbach Breyten. All one horse: fiction and images. – London; Boston: Faber, 1990. – 126 p.; Hobhouse Cristina. A well-told lie. – London: Macmillan, 1972. – 272 p.; Howell Yvonne. Apocalyptic realism: the science fiction of Arkady and Boris Strugatsky. – New York: P.Lang, 1994. – 170 p.; Messerli Donglass. Along without: a fiction in film for poetry. – Los Angeles: Littoral books, 1993. – 87 p.; The Year of the lie: censorship and disinformation in the People's Republic of China. – London; New York, 1989. – 76 p.

13. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психологической диагностике. – К.: Наук. думка, 1989. – 200 с.; Краткий психологический словарь. – Ростов н/Д: Феникс, 1998. – 512 с.; Археология та стародавня історія України: курс лекцій. – К.: Либідь, 1992. – 376 с.; Философский энциклопедический словарь. – М.: Сов. энцикл., 1989. – 815 с.; Литературный энциклопедический словарь. – М.: Сов. энцикл., 1987. – 752 с.; Читанка з історії філософії. – К.: Довіра, 1993. – Кн. 6: Зарубіжна філософія ХХ ст. – 239 с.; Современная западная философия: словарь. – М.: Политиздат, 1994. – 414 с.; Практичний словник синонімів української мови. – К.: Кобза, 1993; Караванський С. Словник синонімів української мови. – К.: Обрій, 1993. – 472 с.; Закувала зозуленька. Антологія української народної творчості. Пісні, прислів'я, загадки, скоромовки. – К.: Веселка, 1989. – 600 с.; Калинова сопілка. Антологія української народної творчості. Казки, анекдоти, легенди, перекази, оповідання. – К.: Веселка, 1989. – 615 с.; Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. – Львів: Літопис, 1996. – 633 с.; Нариси української популярної культури. – К.: УЦКД, 1998. – 760 с.; Роменець В.А. Історія психології ХІХ – початку ХХ століття. – К.: Вища шк., 1995. – 614 с.

14. Челикова В. А. (ред.). Утопия и утопическое мышление: Антология зарубежной литературы. – М.: Прогресс, 1991. – 405 с.

15. Whitman S. German Memoires, 1913.

16. Meister Eckcharts. Schriften und Predigten. Hrsg. von Bittner. Jena, 1921.

17. Левчин Рафаель // Людина і суспільство. – 1990. – № 5.

18. Жид А. Из Дневника 1939–1949 // Лит. газета. – 1989. – 8 март.

19. Кавалец Ю. «Меня волнует судьба социализма» // Литературная газета. – 1990. – 31 янв.

20. Сабато Эрнесто. На пороге жизни // Лит. газета. – 1989. – 7 апр.

21. Українські народні казки. – К.: Веселка, 1988. – 285 с.

22. Культура українського народу: навч. посібник. – К.: Либідь, 1994. – 272 с.

23. Поль Л. Сопер. Основы искусства речи. – М.: Прогресс; Прогресс-Академия, 1992. – 416 с.

24. Лосев А. Страсть к диалектике. Литературные размышления философа / А. Лосев. – М.: Сов. писатель, 1990. – 320 с.

25. Боннар А. Греческая цивилизация / Андре Боннар. – М.: Искусство, 1992. – 269 с.

26. Читанка з історії філософії. – К.: Довіра, 1993. – Кн. 6: Зарубіжна філософія ХХ ст. – 239 с.

27. Словарь литературоведческих терминов. – М.: Просвещение, 1974. – 509 с.

1. Yaspers, K. (1978), *Istoki istorii i ee tsel* [The origins of history and its purpose], Moscow, Russia.

2. Freyd, Z. (1989), *Lektsii po psihoanalizu* [Lectures on psychoanalysis], Nauka, Moscow, Russia.

3. Mariten, Zh. (1988), *Kratkiy ocherk o suschestvovanii i suschestvuyuschem* [A Brief Essay on Existence and Existing], Moscow, Russia.

4. Kamyu, A. (1910), *Buntuyuschiy chelovek* [Rebel man], Politizdat, Moscow, Russia.

5. Rassel, B. (1957), *Chelovecheskoe poznanie, ego sfera i granitsyi* [Human knowledge, its scope and boundaries], Izd. inostran. lit., Moscow, Russia.

6. Fuko, M. (1977), *Slova i veschi. Arheologiya gumanitarnyih nauk* [Words and things. Archeology of the Humanities], Progress, Moscow, Russia.

7. Gramshi, A. (1983), *Formirovanie cheloveka* [Human Formation], Pedagogika, Moscow, Russia.

8. Toynbi, A. (1991), *Postizhenie istorii* [Comprehension of History], Progress, Moscow, Russia.

9. Yaspers, K. (1991), *Smyisl i naznachenie istorii* [The meaning and purpose of history], Politizdat, Moscow, Russia.

10. Altizer Thomas J.J. Truth, myth, and symbol. – N. J.: Prentice-Hall, 1962. – 170 p.; Beatrice James. Essays: on the nature and immutability of truth. – Edinburgh: Printed for W.Creech, 1776. – 2 v.; Benjamin J. L. And the truth shall make us free. – New York: Carlton Press, 1964. – 67 p.; Brown Alison Leigh. Fear, truth, writing: from paper village to electronic community. – Albany: State University of New York Press, 1995. – 145 p.; Cali Francois. Architecture of truth. – London: Themes and Hudson, 1957. – 164 p.; Downar Joan. The old noise of truth. – Cornwall: Peterloo Poets, 1989. – 63 p.; Hochberg Herbert. Logic, ontology and language: essays on truth

and reality. – Munchen: Philosophia Verlag, 1984. – 447 p.; Knox Howard Vincente. The evolution of truth and other essays. – London: Constable, 1930. – 180 p.; Kotze Margaretha. Truth and dreams. – London: Fortune press, 1962. – 78 p.; Leblanc Hugnes. Existence, truth, and probability. – Albany: State University of New York Press, 1982. – 466 p.; Levine Joseph M. The autonomy of history: truth and method from Erasmus to Gibbon. – Chicago: University of Chicago Press, 1999. – 249 p.; Luntley Michael. Reason, truth and self: the postmodern reconditioned. – London; New York: Routledge, 1995. – 247p.; Price Huw. Facts and the function of truth. – New York: Oxford. – 1989. – 226 p.; Smart John Semple. Shakespeare: truth and tradition. – Oxford: Clarendon, 1966. – 193 p.; Tennaut Neil. Anti-realism and logic: truth as eternal. – New York: Oxford University Press, 1987. – 325p.; Vagub Aladdin Mahmud. The Liar speaks the truth: a defense of the revision theory of truth. – New York: Oxford University Press, 1993. – 153 p.; Wegier Franciszek. Kryteryologia: czyli metafizyka prawdy. – Orchard Lake, 1926. – 410 p.;

11. Arbow Ethan. The lie that changed the world. – Plumtree, N.C., 1961. – 103 p.; Bourget Paul. A living lie. – New York: Fenno, 1896. – 301 p.; Cantwell Robert. Laugh and lie down. – New York: Farrar and Rinehart incorporated, 1931. – 269 p.; Eby Cecil D. Between the bullet and the lie; American volunteers in the Spanish Civil War. – New York: Holt, Rinehart and Winston, 1969. – 342 p.; Estleman Loren D. Sweet woman lie. – Boston: Houghton Mifflin Co., 1990. – 193 p.; Gerhard P. Structure of lie groups. – Paris: Dunod, 1968. – 254 p.; Leonard V.A. Academy lectures on lie detection. – Springfield: Thomas, 1957. – 90 p.; Miller Moses. Soviet «anti-Semitism», the big lie. – New York: Jewish life, 1949. – 31 p.; Moravia Alberto. The lie. – New York: Farrar, Straus and Giroux. – 1966. – 334 p.; Rendell Ruth. Some lie and some die. – London: Hutchinson, 1973. – 191 p.;

12. An anthology of fetish fiction. – New York: Four Walls Eight Windows, 1998. – 318 p.; Breytenbach Breyten. All one horse: fiction and images. – London; Boston: Faber, 1990. – 126 p.; Hobhouse Cristina. A well-told lie. – London: Macmillan, 1972. – 272 p.; Howell Yvonne. Apocalyptic realism: the science fiction of Arkady and Boris Strugatsky. – New York: P.Lang, 1994. – 170 p.; Messerli Donglass. Along without: a fiction in film for poetry. – Los Angeles: Littoral books, 1993. – 87 p.; The Year of the lie: censorship and disinformation in the People's Republic of China. – London; New York, 1989. – 76 p.

13. Burlachuk, L. F., Morozov, S. M. (1989), *Slovar-spravochnik psihologicheskoy diagnostiki* [Dictionary of Psychological Diagnostics], Nauk. dumka, Kyiv; *Arheologhija ta starodavnja istorija Ukrajinj: kurs lekcij* [Archeology and ancient history of Ukraine], Lybid, Kyiv; Karavanskyi, S. (1993), *Slovyk synonimiv ukrainskoi movy* [Dictionary of Synonyms of Ukrainian], Obrii, Kyiv; *Zakuvala zozulenka. Antolohiia ukrainskoi narodnoi tvorchosti. Pisni, pryslivia, zahadky, skoromovky* [Cranked up. Anthology of Ukrainian Folk Art. Songs, proverbs, riddles, patter words], Veselka, Kyiv; Romnets, V. A. (1995), *Istoriia psikhologii XIX – pochatku KhKh stolittia* [History of psychology of the XIX – beginning of the XX century], Vyshcha shkola, Kyiv.

14. Chelikova V. A. (red.) (1991), *Utopiya i utopicheskoe myshlenie: Antologiya zarubezhnoy literatury* [Utopia and Utopian Thinking: An Anthology of Foreign Literature], Progress, Moscow, Russia.

15. Whitman S. German Memoires, 1913.

16. Meister Eckcharts. Schriften und Predigten. Hrsg. von Bьttner. Jena, 1921.

17. Levchyn, Rafael (1990), *Liudyna i suspilstvo*, vol. 5.

18. Zhid, A. (1989), «From the diary 1939–1949», *Lit. gazeta*, March, 8.

19. Kavalets, Yu. (1990), «I care about the fate of socialism», *Lit. gazeta*, 1990. January, 31.

20. Sabato, Ernesto (1989), «On the threshold of life», *Lit. gazeta*, – 1989. April, 7th.

21. *Ukrainski narodni kazky* [Ukrainian folk tales], (1988), Veselka, Kyiv.

22. *Kultura ukrainskoho narodu* [Culture of the Ukrainian people], (1994), Lybid, Kyiv.

23. Pol, L. Soper (1992). *Osnovy iskusstva rechi* [The basics of speech art], Progress; Progress-Akademiya, Moscow, Russia.

24. Losev, A. (1990), *Strast k dialektike. Literaturnye razmyshleniya filosofa* [Passion for dialectics. Philosophical Literary Thoughts], Sov. pisatel, Moscow, Russia.

25. Bonnar, A. (1992), *Grecheskaya tsivilizatsiya* [Greek civilization], Iskusstvo, Moscow, Russia.

26. *Chytanka z istorii filosofii* [Chitanka z istorii filosofii] (1993), Dovira, Kyiv.

27. *Slovar literaturovedcheskih terminov* [Dictionary of literary terms], (1974), Prosveschenie, Moscow, Russia.

UDC 007 : 304 : 070

THE IDEOLOGICAL DISCOURSE OF QUASI-COMMUNICATION

Pavlyuk Ihor, D.Sc. (Social Communications),

Shevchenko Institute of the Literature of the NAS of Ukraine, 4, Grushevsky St., Kyiv, 01001, Ukraine,
e-mail: admin@ilnan.gov.ua

The purpose of this article is to analyze the archetypical models of quasi-confrontation in artistic and documentary texts through ideological matrices (lie-defense, lie-fear, lie-aggression, irony, hypnosis, meditation, lie-ritual) of social and biological systems, creative individuals, the concept of game and battle in human society, flora and fauna on the individual and global levels encoded in images is shown.

Methods of research: phenomenological (unbiased description), comparative (comparison of quasi-confessional models of behavior in the animal-plant world and human society and text expression in different hourly coordinates), psychoanalytic (sounding archetypes), hermeneutic (penetration into the meanings of texts), semiotic, game (the disclosure of the mechanisms of the development of the phenomenon), deconstructivist (search for marginal values in texts and meanings of consciousness).

Results and conclusions of the study. Since we have proved that in any society it is impossible to get rid of quasi-communication, this article – an attempt to offer methods for its recognition, how to create a general scientific methodology of recognition, the apparatus of categories, does not exist without metaphysical reductionalism, philosophical dualism, the natural and historical origin of the phenomena of the psyche and consciousness, natural and artificial intelligence, the synthesis of analytical traditions of English-speaking philosophy and dialectical traditions of continental European philosophy, interrelations of natural, technical, social, cultural, humanitarian, historical disciplines. The biggest contradiction and the biggest paradox that most often turn “honest” communication into quasi-communication is that communication is individually-national in form and mass-international, global in content.

Key words: *quasi-communication, ideology, archetype, lie, game, battle, lie detector, text.*

Стаття надійшла до редакції 20.12.2018